

כלי הנשק במלחמה הכלכלית בין סין לארצות הברית: פרויקטי ענק ופיתוח אזורי • אילוסטרציה: thinkstockphotos

אלון לוי ויובל בוסתן

מלחמת עולם כלכלית

הכרזתה של סין על השקעות מסיביות בדרום אמריקה היא עוד חזית במלחמה המתחממת בין סין לארצות הברית. מי שמרוויח מהמאבק הזה הן המדינות הקטנות באסיה ובדרום אמריקה, שמוצאות עצמן מחוזרות ומרוויחות מיליארדים בידע ובתשתיות – אבל זהו רווח זמני בלבד

ל

פני קצת יותר משמונה שנים, בנובמבר 2006, אירחה סין – בהשתתפות רוב מנהיגי אפריקה – ועידה שסימנה את תחילת ההסתערות שלה על היבשת השחורה. בשנים שחלפו מאז השקיעה סין סכומי עתק ביבשת, והעניקה הטבות כלכליות מפליגות ומטרייה דיפלומטית בינלאומית לכל מי שהיו לו אוצרות טבע למכירה. בשנה החולפת הגיע המסחר שלה עם אפריקה לכ־200 מיליארד דולר, סכום שהופך אותה לשותפת הסחר הגדולה עם היבשת, ורוחק את רגליהן של מדינות אחרות מהשפעה באזור. את הדיבידנדים מושכת סין באמצעות מיליארדים במחצבים שזורמים אליה, בעלי ברית עולמיים חדשים ותעסוקה למאות אלפי עובדים. בסוף השנה שעברה, שמונה שנים אחרי אותה הסתערות על אפריקה, אירחה סין ועידה עם מנהיגי אמריקה הלטינית. מדובר אמנם בקצה השני של העולם, אבל הרעיון זהה: השקעה אדירה בתשתיות ובמסחר, לצד סיוע נדיב לפיתוח האזור. במהלך הוועידה הכריז הנשיא הסיני שי ג'ינפינג על התוכניות הגדולות של סין לאזור: הכפלה של הסחר עם מדינות האזור ל־500 מיליארד דולר והשקעות בסך 250 מיליארד דולר, שתיהם עד סוף העשור.

חזית חדשה

אבל ההסתערות על אפריקה אינה דומה לכניסה מוצהרת לחצר האחורית של ארצות הברית. אפריקה היתה מאז ומתמיד מגרש המשחקים של המעצמות, ואילו הכניסה לאמריקה הלטינית היא קריאת תיגר ברורה על ארצות הברית. ה"פלישה" הסינית לדרום אמריקה היא חלק ממאבק כלכלי עולמי שהולך ומתחמם בין סין לארצות הברית. רק לפני ארבע שנים הכריז ברק אובמה על תוכנית

לחיוזוק מעמדה של ארצות הברית באסיה, במענה להתחזקותה המתמדת של סין באזור. במסגרת התוכנית, מקדמת ארצות הברית הסכם סחר חופשי במרחב הפסיפי, הכולל כמעט את כל חברות APEC (הפורום לשיתוף פעולה כלכלי אסיה-האוקיאנוס השקט), למעט סין ורוסיה. במקביל, תגברו האמריקאים גם את כוחותיהם הצבאיים באוסטרליה, דרום קוריאה ומדינות נוספות במזרח, והם מציבים כיום דרך קבע את שש מתוך עשר נוסאות המטוסים שלהם במזרח אסיה.

הכניסה לדרום אמריקה, אם כן, היא רק חזית אחת במלחמה הכלכלית העולמית. דרום אמריקה היא אמנם שטח השפעה היסטורי של ארצות הברית, אבל כמה ממדינות האזור דווקא מקבלות את סין בזרועות פתוחות, לנוכח סנטימנט אנטי-אמריקאי גובר על רקע טענות על התערבות נמשכת לאורך שנים בענייניהן הפנימיים.

וכך מעורבת כיום סין בפרויקטי התשתיות הגדולים והמשמעותיים ביבשת בשנים האחרונות, כמו מסילת רכבת מחוף לחוף מפרו לברזיל בהשקעה של 10 מיליארד דולר – קו שיסייע בייצוא מחצבים, דוגמת נחושת, זהב, כסף ועופרת ברזל – או הנחת מסילות ברזל בארגנטינה ובקולומביה. בסוף דצמבר החלה גם העבודה על בניית תעלת ניקרגואה, פרויקט שאפתני ובעל השפעות דרמטיות, שאמור להיות אלטרנטיבה לתעלת פנמה. רשמית מכחישים הצדדים מעורבות של הממשלה הסינית, אך מתקשים גם להסביר את מקורות המימון לפרויקט שעלותו מוערכת בין 40 ל־50 מיליארד דולר.

ארצות הברית לא עומדת מנגד, ופועלת לעצירת הסחף. ברמה הדיפלומטית מנסה ארצות הברית לשפר את מעמדה בדרום אמריקה, וזה גם הרציונל שמאחורי הכרזת הנשיא אובמה על נכונותו להביא לנורמליזציה עם קובה.

החרם האמריקאי על המדינה הענייה היה אחד מסמלי המלחמה הקרה, שמאז סיומה היה בעיניים לטיניות סמל לדורסנות של ארצות הברית. פתרון לסוגיה הזו הכריח מבחינת האמריקאים לשיפור מעמדם באזור.

במקביל, ממשיכה ארצות הברית ליצור מאזן אימה מסחרי מול סין ומשקיעה מאמצים ניכרים בכניסה לחצר האחורית של המעצמה האסיאתית. כך, הכריזה ארצות הברית לאחרונה על הסרת אמברגו הנשק העתיק על

של סין במאבק על שליטה בים סין הדרומי. הכניסה הסינית לדרום אמריקה היא קלף מיקוח חשוב מול ארצות הברית. עם זאת, על מנת לשמור אותו לאורך זמן תצטרך סין להפיק לקחים מהתנהלותה באפריקה – לא הרבה שנים חלפו מהרגע שהתחייבה להשקעות ענק באפריקה עד שהחלו להישמע קולות מקומיים שהאשימו את סין בניאוקולוניאליזם ובניצול המקומיים. על מנת להימנע מהאשמות כאלו, יש להניח כי נראה התנהלות

בעוד סין וארצות הברית נלחמות על אזורי השפעה באמצעות פרויקטים אדירים, נהנות המדינות שנמצאות בליבו של המאבק מפיתוח מואץ, כסף רב שזורם לפיתוח התשתיות, וגם ידע, שיישאר אצלן הרבה אחרי שמלחמת המעצמות תירגע

וייטנאם. הווייטנאמים, יריבים היסטוריים של סין, שמרו על יחסים קרובים עם רוסיה לאורך השנים, אולם לנוכח ההתקרבות הרוסית-סינית עשויה ארצות הברית, האויבת מהעבר, לשמש ככתובת אסטרטגית.

מרוויחות מהמלחמה

בינואר הגיע אובמה להודו, לביקור שני שלו כנשיא ושלישי של נשיא אמריקאי בתשע שנים – רצף חסר תקדים ביחסים בין שתי המעצמות, שיש בו כדי להעיד על החשיבות שרואים האמריקאים ביחסים עם הודו. בביקור הנשיאותי, הכריזו המדינות על פתרון המכשולים בדרך למימוש עסקאות פיתוח הגרעין האזרחי שהצדדים מנסים לקדם מאז ביקורו של הנשיא בוש ב־2006. חיוזוק הקשרים עם הודו – במידה כזו שתגביל את ההתקרבות בין הודו לסין – ישחק היטב לידיים האמריקאיות, וכך גם הנורמליזציה עם וייטנאם, היריבה המשמעותית ביותר

שונה בפרויקטים שסין תנהל, ובמיוחד דגש רב יותר על הכשרת כוח אדם מקומי. בעוד שתי המעצמות נלחמות ביניהן על אזורי השפעה באמצעות פרויקטים אדירים ופיתוח אזורי, מי שנהנה אלו כמובן אותן מדינות שנמצאות בלב המאבק. אלו נהנות מפיתוח מואץ, כסף רב שזורם לפיתוח התשתיות, וגם ידע, שיישאר אצלן הרבה אחרי שמלחמת המעצמות תירגע. למדינות אלו כדאי למהר ולנצל את הנדיבות האמריקאית והסינית, שכן ההיסטוריה מלמדת שהמאבק (והכיסים הפתוחים) יימשך רק עד לנקודה שבה תהוש כל אחת מהמעצמות שהאינטרסים שלה באזורי השפעה המסורתיים באמת בסכנה. כשזה יקרה, סין וארצות הברית ימהרו להגיע לדיל של אי התערבות, או התערבות מוגבלת, כל אחת באזורי השפעה של יריבתה – ופתאום השקעה במסילת רכבת בחבל נידה בקצה ארגנטינה תיראה למעצמות הרבה פחות אטרקטיבית.

אלון לוי ויובל בוסתן הם העורכים הראשיים של סיקור ממוקד, ירחון מקוון לחקר מגמות ביחסים בינלאומיים